

Jordi Galí i Farrés

**ALCALDES DE GIRONA
1931-1939**

LLORENÇ BUSQUETS I VENTURA

LLORENÇ BUSQUETS I VENTURA

(Girona, 1891 - Ciutat de Mèxic, 1966)

Alcalde per uns dies, però regidor durant molts anys. La trajectòria política de Llorenç Busquets a l'Ajuntament de Girona va ser llarga, dilatada. I és que va ser representant municipal, sempre dels sectors republicans, al llarg de diferents períodes: des de l'etapa final de la Restauració a la Guerra Civil, passant, és clar, per la Segona República. Veí de la ciutat i oficinista de professió, l'any 1920 va ser nomenat edil per primera vegada, fins que la dictadura de Primo de Rivera l'obligà a obrir un primer parèntesi en la seva carrera política. No va ser fins al 1930, ja durant l'anomenada *dictablanda*, que Busquets es va reincorporar al consistori, l'últim que es va formar abans de la proclamació de la República. El canvi de règim va ser, per a una de les ànimes del Centre Republicà, sinònim de continuïtat a l'Ajuntament. Va ser escollit regidor el 1931 i reelegit el 1934, malgrat que poc després seria destituït del càrrec com a conseqüència dels Fets d'Octubre.

Amb el cop d'estat de 1936, va ocupar l'alcaldia de manera excepcional i efímera, dos adjectius que també podrien servir per qualificar el seu segon període com a alcalde, entre els mesos de maig i juny de 1937. Després, va continuar exercint de conseller municipal fins a principis de 1939, quan, forçat per les circumstàncies, s'exilià. La dictadura franquista l'obligà a obrir un altre parèntesi en la seva vida, aquesta vegada massa llarg, definitiu: Llorenç Busquets va morir a l'exili, a Mèxic, el 1966.

De l'església del Mercadal a les portes de l'Ajuntament

Llorenç Busquets i Ventura va néixer el 16 de febrer de 1891 a Girona, ciutat on seria batejat pocs dies després, el dia 22, en un acte que tingué lloc a l'església de Santa Susanna del Mercadal. Va ser el primer fill d'un modest matrimoni instal·lat a la ciutat, però amb arrels en altres localitats de la província. El pare, Baldomero Busquets i Planella (1867-1928), era natural de Banyoles i treballador de la construcció, paleta, fins que més tard es va dedicar al comerç de comestibles. Pel que fa a la mare, Elvira Ventura i Esteve (1872-1949) –indistintament *Esteba* o *Es-*

teva—, era filla de Taialà, però membre d'una família originària de Montcal, un petit nucli ubicat al massís de Rocacorba. L'Elvira havia treballat de pagesa, tot i que en padrons més tardans no se li assigna cap professió específica. Mentre que ella ja havia crescut a la ciutat, el seu marit, l'any 1892, tot just acumulava quatre anys de residència al municipi.

Durant la seva infantesa, Llorenç Busquets va viure al carrer del Pont Major número 10, acompanyat dels pares, de l'àvia materna —Narcisa Esteve i Burch, que també era la seva padrina— i sovint d'altres familiars menys directes. A tots ells, l'any 1893 s'hi va afegir un nou membre, un germà petit de nom Domingo. I encara, l'any 1900, una germaneta de nom Àngela. Aleshores, el primogènit Llorenç ja havia iniciat l'etapa escolar, encetada com a molt tard el 1897, quan tenia sis anys. Així doncs, a difereència del pare i de la mare, que segons els padrons municipals no en sabien, ell sí que va tenir l'oportunitat d'aprendre a llegir i a escriure.

A les albors del segle XX, quan s'encaminava cap a l'adolescència, tant ell com els seus familiars es van mudar a la rambla Pi i Margall. Els baixos del número 10 d'aquell desaparegut passeig es van convertir en el nou habitatge, també de lloguer, d'una família que havia decidit traslladar-se del sector nord de la ciutat, dels marges del Ter, a les vores de l'Onyar, allà on avui s'eleva la plataforma de la plaça Catalunya. Amb el pas dels anys, però, aquell immoble deixaria de ser el lloc de residència d'un jovencell amb els estudis acabats per ser-ho d'un home enfeinat i casat. Llorenç Busquets aviat tindria una situació laboral i personal ben diferent.

Per una banda, almenys des dels 19 anys —amb 18 encara consta com a *aprendiz*— havia començat a treballar com a dependent, primera labor de qui va ser, segons la nomenclatura de les fonts i del moment, *dependiente escritorio*, oficinista i viatjant de can Regàs. Així és: empleat d'una destacada destileria del Pont Major, la Societat Anònima Regàs, dedicada a la producció d'anissos i licors, alguns dels quals, com els de la marca

Universo, especialment valorats. Per altra banda, el 17 d'octubre de 1915 va contreure matrimoni amb Ana –o Anita– Fornells i Burch, dedicada a *sus labores* i nada a Barcelona el 1891, però veïna de la ciutat des de feia temps. Casats tots dos a l'edat de 24 anys, el 1917 van tenir el primer fill, que va adoptar el nom de l'avi patern, Baldomer. Tres anys després es produiria l'arribada del segon, en Josep. La família s'acabaria d'ampliar el 1925, amb el naixement d'una nena, l'Antònia. Durant un temps, amb ells hi va conviure també una serventa nascuda a Perpinyà, encarregada de les tasques domèstiques.

Amb una feina i una família formada, Llorenç Busquets no trigaria a afegir una nova dedicació a la seva vida: la política local, que va conèixer intrínsecament com a regidor i com a alcalde. De moment, però, l'alcaldia el cridava per altres assumptes. El 24 de maig de 1916, una nota publicada al *Diario de Gerona de Avisos y Noticias* (p. 5) comunicava: “Por la Alcaldía de esta ciudad se interesa la urgente presentación de los soldados del Regimiento infantería de Asia que a continuación se nombran para notificarles que el Excmo. Sr. Capitán general de esta región les ha impuesto la multa de 25 pesetas por no haber pasado la revista anual de 1915”. El seu germà Domingo i ell, que el 1912 ja havia estat considerat exclòs temporalment del contingent, eren dos dels soldats citats com a infractors. L'any 1915, per tant, el futur alcalde de la ciutat no s'havia presentat a la inspecció militar obligatòria, un fet que no li impediria arribar a les portes de l'Ajuntament, ara per començar una llarga trajectòria com a representant municipal.

La joventut política d'un “vell republicà”

L'entrada de Busquets a l'Ajuntament de la ciutat no va ser fruit d'un dia. Hi va entrar de manera efectiva l'any 1920, però la seva participació en els afers municipals data d'abans. A tall d'exemple, el gener de 1918 havia estat nomenat alcalde del barri número dos del districte primer, o el que vindria a ser el mateix:

alcalde, com a veí de la rambla Pi i Margall, del barri en el qual residia.

Gairebé dos anys després de l'inici d'aquella primera experiència política a petita escala, "el vecino y elector Lorenzo Busquets Ventura" va presentar una instància a la Junta Provincial del Cens per demanar la inclusió d'un total de 44 veïns de la ciutat a les llistes electorals del municipi. La petició va ser acceptada a mitges: els que no van poder provar que eren majors de 25 anys amb un mínim de dos anys residits a la població van ser desestimats, els altres van ser admesos. Alguns d'aquests darrers, els incorporats a l'electorat del districte primer, aviat tindrien l'oportunitat de votar-lo. I és que el dia 1 de febrer de 1920, Busquets va ser proclamat oficialment candidat republicà a conseller municipal.

Els 420 vots obtinguts el dia de les eleccions, celebrades el 8 de febrer, van permetre-li l'accés a l'Ajuntament de Girona, una ciutat que llavors oferia, en paraules de Manuel Bonmatí, "un panorama polític molt gris i aplanat". En aquella mateixa columna publicada a *Presència* (27-04-1974, p. 11), el banquer i polític regionalista, tot explicant el funcionament de la política municipal anterior a la dictadura de Primo de Rivera, apuntava també que al "districte primer –carrer Nou amunt– guanyaven per majoria els republicans, mentre els de la Lliga i els carlins es repartien les minories". Tenint en compte que Llorenç Busquets s'havia presentat com a candidat republicà per aquell districte, el resultat no podia ser altre que la consecució del càrrec. I així va ser. El dia 1 d'abril de 1920, durant la sessió de constitució del nou consistori, va ser proclamat regidor i designat, per tretze vots favorables i un en blanc, síndic segon –la primera sindicatura va ser per a un altre futur alcalde, Joaquim de Camps i Arboix. També van possessionar-se del càrrec els seus companys de files Pere Cerezo, Marian Julià, Joaquim Tordera i Darius Rahola, tots ells membres d'una minoria republicana que, fet poc habitual fins llavors, s'avingué a col·laborar amb els regionalistes, amb qui van pactar un programa conjunt d'actuacions.

Els regidors de l'Ajuntament de Girona després de les eleccions de 1920. Busquets seria, dels tres regidors asseguts a primera fila de l'escala, el del mig. Fundació Rafael Masó (autor desconegut).

Des de la definició del cartipàs municipal en la sessió del dia 7 d'abril, les tasques de Busquets a la corporació van quedar circumscrites a les comissions d'Avaluació i de Foment —on va coincidir, entre d'altres, amb Rafael Masó—, i a la Junta Provincial de Primera Ensenyança. A més, és clar, va participar en els plens, on es va pronunciar sobre petites qüestions d'interès quotidià, però també sobre els grans projectes polítics que s'estaven duent a terme a Catalunya. Així, en el ple del 27 d'agost de 1920, va intervenir per abordar la problemàtica que suposaven els vehicles al seu pas per un barri que coneixia prou bé, el del Pont Major. D'aquí que, dos dies després, el *Diario de Gerona de Avisos y Noticias* (29-08-1920, p. 5) publiqués que a "indicación de los seño-

res Soler y Busquets, se acordó adoptar las medidas necesarias para evitar que los autos, camiones y demás vehículos lleven excesiva velocidad, especialmente en los barrios extremos cual el de Puente Mayor”, tot afegint que “a cuyo fin serán colocados rótulos advirtiéndolo en las carreteras, a la entrada de la ciudad”. Per altra banda, el 25 de juny del mateix any, Busquets havia sigut un dels consellers signataris d’una proposició favorable al traspàs de competències de les diputacions catalanes a la Mancomunitat de Catalunya, una proposta basada explícitament en els “ideals d’autonomia i de llibertat” (*Diario de Gerona de Avisos y Noticias*, 27-06-1920, p. 3-4).

Poc abans de la renovació –llavors– biennal de l’Ajuntament, l’empleat gironí encara va ser elegit, a principis de gener de 1922, per a dos càrrecs més. Per una banda, aprofitant el canvi d’any i la fi del mandat dels anteriors membres, va ser designat vocal de la Junta Municipal del Cens per a un període de dos anys. Per l’altra, fou nomenat, com a regidor, delegat a la província de Girona de la Junta Provincial de Protecció a la Infància.

El nou ajuntament de la ciutat, encapçalat per un reelegit Francesc Coll, es va constituir el dia 1 d’abril de 1922 amb la presència d’algunes cares noves, ja que la sortida dels consellers més antics havia deixat places vacants per reemplaçar. No va ser el cas de Llorenç Busquets, que va conservar la regidoria i gairebé les mateixes funcions: va continuar formant part, afegint-hi la Comissió Especial de Reformes i Millores Urbanes, de la Comissió de Foment i de la Sindicatura, per bé que en aquesta ocasió com a síndic primer. Aquell dia, després de ser nomenat com a tal gràcies a dotze vots favorables i a set en blanc, es va adreçar al ple tot pronunciant un petit discurs que en l’acta de la sessió va quedar recollit així:

El Sr. Busquets, agradeció su designación para el cargo que se le había conferido. Dijo que eran hechos, más que palabras, lo que se necesitaba. Ratificó la cooperación de la minoría republicana para la realización del

programa que había servido de base a su coalición con la regionalista, manteniendo en lo político la integridad de su bandera y de sus ideales. Y, dirigiéndose a los Concejales que no formaban parte de la mayoría con que se había constituido el Ayuntamiento, dijo que esperaba y agradecería su colaboración para trabajar juntos en la administración de los intereses de la Ciudad.

Assidu dels plens, les anteriors no van ser les seves úniques manifestacions al llarg d'un bienni que tot just començava, i que, per cert, acabaria essent escapçat. Mereixen especial atenció, per la humanitat que desprenen, les que va fer durant la sessió del 10 de maig de 1922, quan va demanar l'indult per a dos condemnats a mort de Lleida, així com, per extensió, l'abolició de la pena de mort a Espanya. Ambdues peticions van ser aprovades pel ple i, en conseqüència, enviades telegràficament al seu destinatari: el cap del Govern espanyol. Un càrrec, aquest darrer, que aviat seria arrabassat pel poder militar, i més concretament per Miguel Primo de Rivera.

El cop d'estat del capità general de Catalunya es va produir el dia 13 de setembre de 1923. L'endemà els fets arribarien al ple municipal. Llorenç Busquets no hi va faltar: és més, hi va assistir i intervenir. En primer lloc, després de la demanda monàrquica d'adhesió al pronunciament, va subscriure la rèplica proposada conjuntament per regionalistes i republicans, una rèplica que expressava la "complacencia ante la acción vindicadora que el movimiento iniciado por el Excmo. Sr. Capitán General de Cataluña puede representar para el saneamiento de la política general de España", sempre que el projecte —matisava el text— no comportés la "abdición de las particulares ideologías de los Concejales suscritos". En segon lloc, juntament amb Darius Rahola, Busquets va reiterar la conformitat dels republicans amb aquella rèplica, i va deixar clar que descartaven la proposta presentada pels monàrquics per anar en contra dels seus ideals.

Quinze dies després, a l'inici de la sessió extraordinària celebrada el primer d'octubre de 1923, per ordre del governador civil i militar Pascual Gracia Perruca es va llegir el Reial decret del 30 de setembre: tots els consellers municipals quedaven cessats. La "labor de renovación" del directori militar posava fi a la primera etapa de Busquets a l'Ajuntament de Girona, però no pas al seu compromís polític, ni a la seva militància republicana. Hi tornaria.

Un parèntesi obligat

La vida de Llorenç Busquets durant els set anys que va durar la dictadura de Primo de Rivera va canviar en alguns aspectes, però va continuar essent igual en molts altres. D'entrada, és clar, va deixar de formar part d'un consistori que, constituït al marge dels partits polítics, va passar a ser ocupat per vocals associats. A banda de veure frenada la seva carrera política, però, també va experimentar alguns canvis en l'ordre familiar, com el naixement de la seva filla Antònia l'any 1925, o la mort tres anys després del pare Baldomero. En canvi, el dependent gironí va seguir treballant com a tal, en el mateix ofici, i va continuar participant en la mesura del possible de la vida del Centre d'Unió Republicana.

Busquets ja havia presidit el centre del carrer del Carme l'any 1921, quan va ser escollit –ell i la junta que encapçalava– per agafar les regnes de l'entitat. El 1923, quan encara era regidor municipal, també havia estat escollit pels seus companys delegat a l'Assemblea Provincial del partit republicà. Una adopció de responsabilitats que, tot i les adversitats, va tenir continuïtat durant el Directori. L'any 1927, per exemple, va formar part d'una nova junta directiva, acompanyat d'altres socis il·lustres com Pere Cerezo i Miquel Santaló. Tanmateix, les seves aportacions al Centre Republicà, també incessants durant el període de la Segona República, no es van limitar només al desenvolupament de tasques directives, ni estrictament polítiques. Almenys així ho recordava Xavier Casademunt en ser preguntat per les acti-

vitats recreatives de l'entitat –les úniques permeses durant la dictadura–, uns records fornits d'interessants detalls biogràfics de qui va ser conegut seu, a més de company de formació (*El Punt*, 26-09-1982, p. 9):

Una persona fonamental al Centre en aquest sentit era Llorenç Busquets i Ventura, home culte, viatjant de Can Regàs, amic de la comèdia, de la sarsuela i de la barrila. Va ser president, va ser secretari, va ser-ho tot del Centre Republicà. N'era l'ànima, era un argent viu. Organitzava el ball, la coral, la sarsuela... Sempre el vaig veure de bon humor, fins i tot a l'exili, on va perdre la dona. Era un home extraordinari.

Encara lluny de l'exili i del franquisme, quan el que s'estava vivint era el final del període de la Restauració, Llorenç Busquets va ser cridat per entrar de nou a l'Ajuntament de Girona. I és que l'adéu de Primo de Rivera el gener de 1930 havia precipitat el cessament del consistori fins llavors vigent. La nova corporació municipal es va constituir el dia 26 de febrer i va estar integrada a mitges pels alts contribuents de la ciutat i pels exconsellers amb millor votació des de 1917. Busquets hi va ser convocat com a segon edil més votat del districte primer. Un cop proclamat pel càrrec, però, va desaprovar públicament aquells criteris de composició. Les seves declaracions van ser recollides tant en l'acta de la sessió, on es llegeixen les seves queixes per haver estat exclosos “elementos tan importantes como las clases medias y obrera”, com en el *Diario de Gerona de Avisos y Noticias* (26-02-1930, p. 2), que ho reproduïa així:

En nombre de los republicanos ha hecho uso de la palabra el Sr. Busquets, el cual ha patentizado el sentir del grupo en defensa del patrimonio popular que en este periodo ha sido administrado por quienes no debían su representación al pueblo.

Ha expresado su disentimiento por la fórmula que ha promulgado el Gobierno para renovación de Ayuntamientos, lamentando que si por una parte ha llamado a hombres que ostentaban una representación de sufragio, por la otra haya llamado a otros, que no por esto dejará de tener por compañeros, que representan un sector determinado de la riqueza pública, sin tener en cuenta las organizaciones obreras.

El dia 27 de febrer, el mateix dia que era designat per a la Comissió de Foment i per a la Comissió Especial de Municipalització d'Aigües, va tornar a demostrar la seva sensibilitat vers les classes treballadores en demanar que, en cas de suspendre's la construcció de la plaça mercat sobre el riu Onyar, allò no comportés cap perjudici als empleats de l'obra. La revisió d'aquell projecte va ser, precisament, un dels temes més recurrents i polèmics d'un ajuntament de transició amb els dies comptats. En la sessió del 16 de maig, després de ser cridat altra vegada per formar part de la Junta Municipal del Cens, Busquets hi va dir la seva: es va mostrar partidari del projecte, però també de demanar responsabilitats per les irregularitats que s'havien comès en executar-lo. El tema no va quedar resolt aquí, es continuaria discutint, però ja en el marc d'un nou règim. S'havien convocat eleccions municipals per al dia 12 d'abril de 1931.

Els anys republicans

“Gironins! Per la ciutat dels nostres amors, per la dignitat de la vida pública, voteu la candidatura republicana”. Aquesta era la darrera frase del “Manifest republicà” signat (*El Autonomista*, 01-04-1931, p. 1), entre d'altres, per un dependent que ja havia format part de l'Ajuntament en dues ocasions, però que no volia deixar escapar l'oportunitat de participar en la materialització d'un anhel –la República– que ara semblava més possible que mai. A l'edat de 40 anys, en efecte, Llorenç Busquets es tornava

a presentar com a candidat a regidor municipal. Feina doble de cares a les eleccions del 12 d'abril de 1931, ja que també havia sigut designat, per al bienni 1931-1932, president d'una de les meses electorals del districte primer, el districte pel qual optava al càrrec. Els resultats que va obtenir van ser extraordinaris. Els seus 786 vots només van ser superats pels 850 del també candidat d'Unió Republicana Miquel Santaló. Ell va ser, doncs, el segon candidat més votat, fet que li va permetre mantenir-se a la corporació.

Després de ser proclamada la República des del balcó de la casa consistorial, els regidors electes es van constituir en ajuntament provisional. Busquets va assistir a la sessió plenària del dia 14, com també assistiria a la de l'endemà, dia 15. Fou llavors quan va ser escollit quart tinent d'alcalde per quinze vots a favor i set paperetes en blanc, aquestes darreres emeses per regionalistes i monàrquics. Val a dir que pel mateix resultat també va ser elegit alcalde Miquel Santaló. L'ajuntament que havia proclamat el canvi de règim, encapçalat per una àmplia majoria republicana, prenia forma.

A banda de la tinència d'alcaldia –amb atribucions, en el seu cas, al districte primer–, Busquets va exercir altres càrrecs. El context hi ajudava, i la trajectòria personal i política que havia seguit l'avalava. D'entrada, durant la distribució interna de la corporació feta en el ple del 23 d'abril, va ser escollit ponent de la Comissió de Foment i Eixampla, un fet que es repetia per quarta vegada, i potser per això hi va exercir com a president. Així mateix, va formar part de la Comissió Mixta amb la Cambra Oficial de la Propietat Urbana, que tenia per objectiu estudiar la problemàtica de les aigües potables. També va contribuir a impulsar les noves polítiques educatives, i en aquest sentit va ser un dels integrants del Patronat del Rober Escolar (sessió 12-05-1931). No va ser l'únic patronat del qual va formar part, ja que l'any 1933 també fou designat per al Patronat de la construcció de la Piscina Municipal (sessió 03-03-1933). I en un àmbit ja no estrictament local, va ser nomenat vicepresident dels Comitès Paritaris de la província

i president de la Comissió Arbitral encarregada de resoldre, en els partits judicials de Girona i de Santa Coloma de Farners, els conflictes derivats dels contractes de conreu.

Més enllà del nom dels càrrecs, però, Busquets va contribuir a l'obra de govern del primer ajuntament republicà a base d'actuacions, de fets. Amb dictàmens, propostes i projectes, i ja fos a títol individual o com a membre d'alguna de les comissions de què formava part, va participar en la millora del clavegueram i en la construcció de voreres; en la urbanització d'algunes zones de la ciutat, cas del carrer Eiximenis; en l'arranjament de vies malmeses com, a iniciativa seva, la carretera general del Pont Major, afectada per unes pluges (ple 04-01-1933), i, també, en la millora i en la creació d'equipaments educatius, per exemple amb l'encàrrec d'obres per a la construcció d'una cantina a l'Escola de Pedret (sessió 03-03-1933).

En paral·lel a tot això, va participar en nombrosos actes. Entre d'altres, va assistir a la inauguració de la Biblioteca Municipal de la rambla de la Llibertat i va encapçalar les recepcions a l'Ajuntament de grups corals que visitaven Girona. Per altra banda, les labors municipals no li van impedir prosseguir amb l'activisme social i polític que mantenia fora de l'Ajuntament, i fins i tot fora de la ciutat. Així, per exemple, l'any 1931 va assistir a la Festa del Treball de l'1 de maig a Banyoles, o a l'obertura d'un Centre Republicà a Sant Jordi Desvalls. Aquesta intensa activitat, però, no va esgotar les forces d'un treballador incansable com ell. L'any 1934 se celebrarien nous comicis locals, i Busquets no faltaria a la cita.

En vigílies d'unes noves eleccions municipals, i arran de la presentació dels candidats d'Esquerra Republicana al consistori, *L'Autonomista* del dia 9 de gener de 1934 (p. 1) definia Llorenç Busquets com un "exemple de treball i de persistència, i per això exemplar en la seva ja llarga actuació municipal". L'oficinista gironí, efectivament, es presentava a la reelecció, amb l'opció d'iniciar el seu cinquè mandat municipal. No és d'estranyar, doncs, que en parlar de la llista de noms d'aquella candidatura, Joaquim de Camps i Arboix —era qui l'encapçalava— digués

que “hi figuraven vells republicans federals com Darius Rahola i Llorenç Busquets” (*Presència*, 28-12-1974, p. 13). Els comicis celebrats el dia 14 de gener de 1934, poc modèlics, van donar la victòria a la coalició de dretes per un estret marge de vots. Busquets va conservar el càrrec de regidor, tot i que, en convertir-se en un dels vuit integrants de la minoria d’Esquerra Republicana, va deixar de formar part de la majoria municipal.

Resoltes les impugnacions i constituïda finalment la nova corporació, va ser designat per enèsima vegada membre de la Comissió de Foment. Va ser en la sessió del 21 de març, just després que hagués intervingut per explicar les esmenes que la minoria presentava al nou cartipàs municipal. En aquell mateix ple també va ser llegida una proposició signada tant per ell com per la resta de companys de formació. Demanaven que es fes manifesta l’adhesió de l’Ajuntament de Girona al principi de catalanitat, així com al de fidelitat a la República i a la democràcia. Una altra manifestació de Busquets va tenir lloc en el ple del 4 d’abril, quan a propòsit d’una queixa dels tradicionalistes pel fet que s’havia treballat en dies de festivitat religiosa, es va mostrar a favor de respectar la llibertat de consciència dels obrers. Amb tot, no va quedar exempt de crítiques. Aquesta era l’observació que el *Diari de Girona d’Avisos i Notícies* (03-05-1934, p. 1), l’òrgan de la Lliga, feia en relació amb una discussió plenària entre la majoria i la minoria, amb retrets dels primers per l’estat amb què els havien estat llegats els carrers de la ciutat: “A remarcar que el senyor Busquets Ventura, que és el que repetidament fou aludit (sic), va callar com un mort”. En qualsevol cas, sí que va parlar en la sessió del 3 d’octubre de 1934, quan va defensar una proposta per retolar la plaça del Carril amb el nom del president Francesc Macià. Aquella va ser la seva última intervenció abans dels Fets d’Octubre.

El dia 6 d’octubre, en un clima de crisi política, de vagues i de tensió, Llorenç Busquets va acudir a l’Ajuntament de Girona. Allí, va prendre part en la formació de la Comissió Gestora que, per decret del comissari delegat de la Generalitat, es va

fer amb el govern de la ciutat. D'aquesta manera, després de la suspensió de l'Ajuntament presidit pel *l·liguer* Francesc Tomàs, la gestió municipal va quedar, encara que només per unes hores, en mans de membres de la minoria d'Esquerra Republicana. En ser presentat com a testimoni en el consell de guerra celebrat contra Pere Cerezo, encausat per aquells fets, el *Diari de Girona* (21-02-1935, p. 4) precisava que Busquets Ventura "es trobava reunit amb l'Alcalde-gestor i demés membres de la comissió la nit dels successos, en el despatx de l'Alcaldia". Ara bé, no hi pogué estar molt de temps. L'endemà mateix, els impulsors de la proclamació de l'Estat Català a Girona, encapçalats per Joaquim de Camps i Arboix, veurién sotmès el moviment.

La seva participació en aquells actes no va quedar impune. Les conseqüències, tanmateix, no van ser immediates. Les sessions plenàries es van reprendre el dia 25 d'octubre i, complidor com sempre, Llorenç Busquets no hi va faltar. Tampoc a la següent, la del dia 7 de novembre. El dia 13 d'aquell mes, però, les dues principals capçaleres gironines –*L'Autonomista* i el *Diari de Girona*– es feien ressò d'una carta que el general comandant militar Jacinto Fernández Ampón havia tramès, el dia anterior, a l'alcalde Francesc Tomàs: els regidors Dalmau, Busquets, Sala i Juvé, per la seva "actuación indecisa, no definida, ni concreta" en els Fets d'Octubre gironins, i per no merèixer "por dicho motivo las suficientes garantías", quedaven destituïts dels càrrecs que ocupaven. La cosa no va quedar aquí, va empitjorar el dia 15 a la tarda, quan van ser detinguts i traslladats –a excepció de Josep Maria Dalmau, però amb Darius Rahola i Narcís Cornellà– al castell de Sant Ferran de Figueres, on ingressaren incomunicats. A més del càrrec de regidor, Busquets, que aquell 1934 havia tornat a presidir el Centre d'Unió Republicana, va ser cessat de la vicepresidència de l'Agrupació de Jurats Mixtos de Girona, encarregada de mitjançar en assumptes laborals.

El futur alcalde de la ciutat no va recuperar els càrrecs sotrets fins després de les eleccions legislatives celebrades el ma-

teix dia que complia 45 anys, el dia 16 de febrer de 1936. Ja alliberat, havia participat en aquella campanya fent mítings a favor del Front d'Esquerres i, amb el canvi d'escenari polític, no trigà a reincorporar-se al consistori (4 de març) i a l'òrgan de mediació de la Delegació de Treball. Les màximes responsabilitats, però, les adoptaria en els moments més crítics. La data del 17 de juliol, inici del sollevament facciós, no quedava lluny.

L'alcalde de les crisis

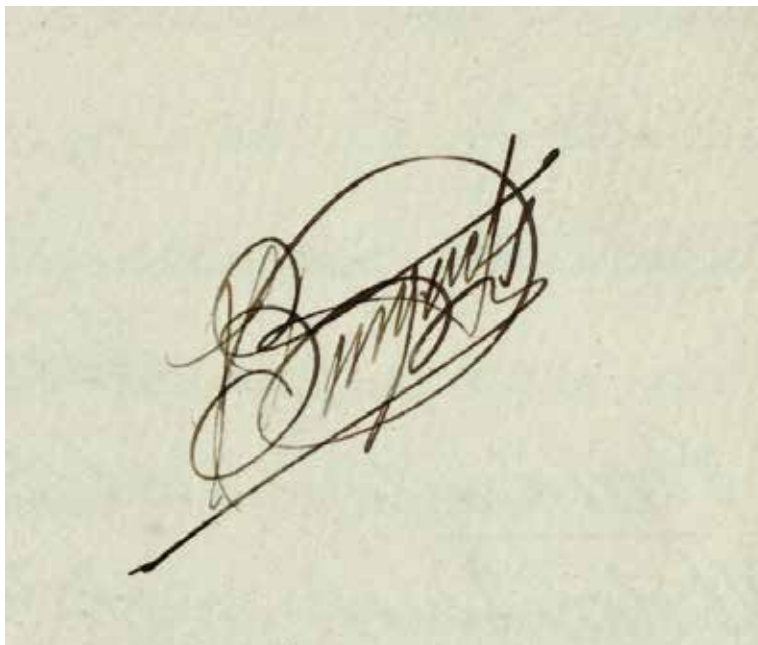
Malgrat el capgirament que va suposar el cop d'estat franquista i el consegüent inici de la Guerra Civil, Llorenç Busquets va seguir fidel a les funcions de representació municipal. Això sí, en el marc d'un nou context caracteritzat per la complexitat, les dificultats i, fins i tot, el dramatisme. Amb una experiència com pocs a la corporació, va seguir ocupant la regidoria i no va defugir encapçalar l'Ajuntament de Girona en uns moments tan crítics com transcendentals, de màxima responsabilitat, com els viscuts després del moviment subversiu que també s'havia fet sentir, el dia 19 i sense èxit, a la ciutat de Girona.

La primera sessió plenària després d'aquells fets va tenir lloc l'endemà mateix, dia 20 de juliol. No hi van ser presents el regidors de la majoria dretana, fugits enmig d'un clima que els era desfavorable. Així, el consistori va passar a estar controlat únicament pels edils de la minoria d'Esquerra Republicana, i "atès que no podia ajornar-se ni un sol instant la designació d'Alcalde per tal que assumís la responsabilitat i representació de la Ciutat en tota l'extensió de les funcions que li estan atribuïdes, s'acordà unànimement i per aclamació nomenar Alcalde provisional al Sr. Llorenç Busquets i Ventura" –sense ser, com podria pensar-se, el regidor de més edat. Tot i la provisionalitat a què fa esment l'acta de la sessió i que el govern de la ciutat va passar a ser exercit també –i sobretot– pel Comitè Executiu Antifeixista, Busquets va ser, encara que accidentalment, el primer alcalde de la Girona de la Guerra Civil.

No obstant això, el seu pas per l'alcaldia va ser de curta durada, fugaç. Només va presidir un altre ple, el del dia 1 d'agost. Aleshores, d'acord amb els canvis que s'havien introduït en la legalitat, el Consell Municipal va quedar constituït de manera definitiva. Amb una majoria de representants d'Esquerra Republicana, l'ens passaria a ser encapçalat per Joaquim de Camps i Arboix, designat nou alcalde. Per la seva banda, Busquets va ser escollit, per vint vots a favor i una papereta en blanc, conseller regidor primer, a més de ponent president de la Comissió d'Urbanització i Serveis Públics. Després, es va dirigir al ple amb unes paraules que quedaren recollides així en l'acta de la sessió:

És concedida la paraula al Sr. Busquets; qui dóna les gràcies per l'honor que estima se li ha fet al designar-lo Conseller-regidor primer. Manifesta que l'Ajuntament ha de plasmar en realitats la revolució del carrer, acabant la política vella i estructurant la Corporació amb noves directrius i amb esperit netament revolucionari. Diu que hi posarà tota la seva voluntat i bona fe.

L'esperit renovador, de ruptura, que Busquets defensava, aplicat a la seva actuació particular, va quedar demostrat en més d'una ocasió. A tall exemple, segons consta en l'acta notarial aixecada el dia 21 d'agost de 1936 pel notari Jaume Lasala, va presenciar l'obertura del sepulcre de Sant Narcís. I és que, com a tinent d'alcalde, va formar part de la comissió encarregada d'examinar i de detallar les restes existents dins la sepultura del sant patró de Girona. Per altra banda, l'endemà mateix d'aquells fets proposava al ple l'enderroc de l'exconvent de les Bernardes, edifici que va definir com "aquell casalot enorme, vetust i feixuc, que no val la pena d'ésser conservat". La proposta, que va ser aprovada, tenia per objectiu obrir "amples horitzons urbanístics a la nostra ciutat", i donava solució a la "preocupació constant de Girona d'aixecar una plaça Mercat en lloc adient".

A handwritten signature in dark ink on aged, slightly yellowed paper. The signature is highly stylized and cursive, with large loops and flourishes. It appears to read 'Llorenç Busquets' but is difficult to decipher due to the calligraphic style. The signature is written diagonally across the page.

Signatura de Llorenç Busquets. AMGi, Fons Ajuntament de Girona. Actes del Ple, 1920.

Llorenç Busquets i la resta de companys de files es van absentar de la sessió de constitució del nou Consell Municipal celebrada el 21 d'octubre de 1936. No van ser-hi en descord amb la nova composició del consistori, que donava un pes preponderant a la CNT i que no seguia les normes dictades per la Generalitat. Tanmateix, hi van tornar el dia 11 de desembre, quan després del bombardeig de Roses i davant del perill de nous atacs a la costa, van prendre novament l'escó. A més d'ocupar la regidoria, l'11 de febrer de 1937, el mateix dia que la correlació de forces quedava adaptada a la legalitat jurídica, a Busquets li va ser atribuïda la vicepresidència del Consell Municipal i la Conselleria de Serveis Públics. Instants abans, havia deixat clar que Esquerra Republicana era a l'Ajuntament per "dignificar i portar endavant la Revolució".

Els Fets de Maig de 1937 van propiciar el seu segon pas per l'alcaldia, altra vegada en el transcurs d'uns moments difícils i tensos. El dia 25 de maig els membres de l'Esquerra van presentar la dimissió del Comitè Permanent per tal de facilitar la constitució d'un nou Consell Municipal. Busquets, present a la sessió, va ser un d'ells, i malgrat pertànyer a formacions llavors enemistades, el testimoniatge que hi va fer dels fets fou utilitzat per l'alcalde Expèdit Duran, de la CNT, per defensar-se d'algunes de les acusacions dels socialistes. Dos dies després, en una votació forçada per ERC i el PSUC, el "vell i sincer republicà" es convertiria en el substitut de Duran al capdavant de la corporació, per catorze vots favorables, dotze en contra i un en blanc. *L'Espurna* de l'endemà (p. 1), que era l'òrgan del POUM, afegia a la seva definició que era un "treballador assalariat que, per llei d'atavisme de les idees, encara milita en un partit burgès".

Busquets va iniciar el mandat que li havia estat conferit com a alcalde interí amb el propòsit de preservar la unitat antifeixista i amb la voluntat de continuar treballant per la victòria en la guerra. Ja en el ple del 4 de juny, però, després de la marxa de la minoria socialista del consistori, es va veure obligat a lamentar les discrepàncies existents entre formacions i, per això, a demanar "una estreta col·laboració de tots els sectors antifeixistes per tal d'obtenir un progrés formal i definitiu de la nostra societat i aconseguir la victòria final que ens redimirà a tots".

L'elecció definitiva de l'alcalde, que havia quedat ajornada, va tenir lloc en la sessió del dia 15 de juny de 1937, quan Busquets va ser rellevat de manera efectiva pel seu company de partit Pere Cerezo. Des de llavors, però, gràcies als vuit vots a favor i als deu en blanc que va obtenir, va exercir de conseller regidor segon. També va ser designat ponent de la Comissió de Serveis Públics, tot realitzant una important tasca com a conseller municipal de Proveïments. Com a tal, i com a membre de la Junta Regional de Proveïments, va haver de fer front a l'augment del preu dels aliments i a l'escassetat de productes bàsics. Tot això, en una ciutat cada vegada més concorreguda, amb més desplaçats, amb

més refugiats: l'amenaça franquista s'anava apropant i, de fet, ja s'havia fet sentir. El primer de juliol de 1937, per exemple, Busquets havia sigut una de les autoritats presents a l'enterrament de les víctimes d'un bombardeig rebel a Sarrià de Ter.

La gestió de les cartilles de racionament per als productes de primera necessitat, l'obtenció d'acords per al subministrament de llet condensada als infants o l'assistència en homenatges com els retuts a les Brigades Internacionals o a als nens suïssos, figuren entre els seus darrers actes a la ciutat. El 5 de gener de 1939 encara va presidir accidentalment la Comissió de Govern, i els dies 11 i 12 no faltaria a les dues darreres sessions d'aquesta comissió abans de l'entrada de les tropes franquistes. Mentrestant, avisos publicats al diari *Front*, difosos per l'alcaldia per tal de reclamar la incorporació de reemplaçaments militars, apareixien signats amb el seu nom. Tot i això, no va ser fins al 25 de gener que l'alcalde Pere Cerezo abandonà la ciutat. I enmig d'aquell campí qui pugui, Llorenç Busquets també es va exiliar. El dia 28, tres dies després de la marxa de Cerezo, representants de les organitzacions de la CNT, UGT, PSUC i JSU, "vist l'abandonament total de les seves funcions Municipals pels Consellers Regidors, junt amb l'Alcalde", van formar un darrer ajuntament republicà. Busquets no hi va prendre part. És possible que per aquella data, a més del consistori, ja hagués abandonat la ciutat i iniciat, així, l'amarg camí de l'exili.

Un trist colofó

El dia 4 de febrer de 1939, les tropes franquistes de la IV Divisió de Navarra van ocupar la ciutat de Girona. Era l'arribada dels victoriosos, una arribada que contrastava amb la marxa dels derrotats. Van ser milers les persones que, fugint d'un règim dictatorial i repressiu com el franquista, decidiren creuar la frontera. Com el de tants altres, doncs, aquell també va ser el cas de Llorenç Busquets, exiliat primer a França i després a Mèxic.

I tot, recuperant el testimoniatge de Xavier Casademunt, sense perdre mai el bon humor; malgrat les penúries, malgrat perdre l'esposa.

Busquets va passar els primers anys d'exili a França, un país que, per cert, no trigaria a patir les conseqüències de la Segona Guerra Mundial. Fou enmig d'aquella nova guerra i d'aquella nova amenaça feixista, aquesta vegada nazi, que l'excalcalde gironí va decidir creuar l'Atlàntic.

0208

DUPLICADO *37. 11. 30508 de foto*

SERVICIO DE MIGRACION

NUM. 177275

FAJETA DE IDENTIFICACION EXPEDIDA POR **EL GOBIERNO**

DE MIGRACION EN MEXICO, S.F.

LORENZ BUSQUETS FAYTURA.

ENVO RELATIU Y A SIMA LONDAN EN BELGICA

FOTOGRAFIA		MEDIA FILIACION DEL INTERESADO	
		ESTRUCTURA 1.60 metros	COMPLEJION regular
		COLORES morenos	OCULOS gris
		CRANE pubertatis	OSTEOS ortostaticos
		ALABRE rectilinea	ROSA regular
		ROSTRO no	BARBA regular
		SEÑAL PARTICULAR ninguna	

ESTADOS COMPLEMENTARIOS

AGE **1991-52 años** ESTADO CIVIL **SOLTERO**

ESTADO U OCCUPACION **CANTANTE**

ESTADO MATRIMONIAL **casado**

CONDOMINIO QUE HAIA **Francisco**

INDICAR SU RUTINAMENTO **Opera**

NACIONALIDAD ACTUAL **ESPAÑOLA**

RELIGION **Católica**

LIBROS DE RESIDENCIA **blanca**

NOMBRE Y DOMICILIO DE SU FAMILIA EN SU PAIS

ENVIOS O OTRAS ASISTENCIAS POLITICAS EN EL EXTERNO ACREDITADA

NO TUVIERE NINGUNO DEL 16 OCTUBRE 1942 EN CAMBIOS DE

INMIGRANTES O CAMBIOS ASISTENCIAS POLITICAS POR UN LUGAR

EXTERNO DEL 16 OCTUBRE 1942 EN CAMBIOS DE

LA LEY 56 DEL 16 OCTUBRE 1942 EN CAMBIOS DE

26 oct-1942 E. Exp. 4,355-1/rel 4,351.67/387

México, DF a 4 enero 1944

F. S. DEL Jefe del SERVICIO DE MIGRACION EN MEXICO DE LA OFICINA

Henrique Gutil

HENRIQUE GUTIL.

Targeta d'identificació de Llorenç Busquets, expedida pel Servei de Migració de Mèxic l'any 1944. Archivo General de la Nación de México, Registro Nacional de Extranjeros en México, 04-01-1944.

El seu periple fins a Mèxic, el país que l'acollí, va començar el dia 8 de setembre de 1942, quan juntament amb altres refugiats republicans va embarcar a bord del paquebot *Maréchal Lyautey*, a Marsella. Des d'allà, tot vorejant les enyorades

costes catalanes, l'expedició es va dirigir a Orà, on la nau va fer escala abans d'arribar definitivament a Casablanca. Com Miquel Santaló, que també formava part de l'expedició, a Casablanca Llorenç Busquets va haver d'esperar l'arribada del *Nyassa*, un buc portuguès que ja havia transportat dos contingents d'exiliats a Mèxic, i que aviat transportaria el tercer i últim. En efecte, a finals del mes de setembre de 1942 el buc va salpar a la mar, rumb a Veracruz. Segons testimonià Artur Bladé i Desumvila, un altre dels integrants de l'expedició, el trajecte va durar poc menys d'un mes: el *Nyassa* ancoraria al port de Veracruz el dia 16 d'octubre, a les 12 de la nit. És la mateixa data que consta en els documents identificatius que el Departamento de Migración de México D.F. va expedir a Llorenç Busquets, així com també a Josep i a Antònia Busquets i Fornells, el fill petit i la filla de la família, que haurien viatjat al costat del pare. La mare, en canvi, és possible que ja hagués mort durant l'exili francès.

Un cop a Mèxic, i concretament a Ciutat de Mèxic, Llorenç Busquets començaria una nova etapa de la seva vida, tota ella desenvolupada lluny de la Girona franquista, on la seva participació política durant la República no quedà impune. Així, en aplicació de la Llei de responsabilitats polítiques, el dia 30 d'abril de 1941 va ser condemnat a pagar una multa de 1.000 pessetes i a restar inhabilitat durant cinc anys per a l'exercici de càrrecs polítics i sindicals. Un penós càstig a un servidor incansable de la ciutat, a un enemic de la pena de mort i a un defensor de les llibertats que va morir a Ciutat de Mèxic el dia 18 de setembre de l'any 1966, a l'edat de 75 anys, molt lluny de la Girona per a la qual tant havia treballat.